

4. Сорокин В. Д. Метод правового регулирования: Теоретические проблемы. — М., 1976. — С. 84.
5. Сорокин В. Д. Правовое регулирование: предмет, метод, процесс // Правоведение. — 2000. — № 4. — С. 35–44.
6. Теория государства и права: Курс лекций / Под ред. Н. И. Матузова и А. В. Малько. — М.: Юристъ, 1999. — С. 354.
7. Скакуп О. Ф. Теория государства и права: Учебник. — Х.: Кодекс, 2000. — С. 262.
8. Сырых В. М. Теория государства и права: Учебник. — М., 2002. — С. 231.
9. Кельмап М. С., Мурашип О. Г. Загальна теорія держави і права: Підручник. — К.: Колдор, 2002. — С. 254.
10. Рабінович П. М. Основи загальної теорії права та держави: Павч. посіб. — 6-е вид. — Х.: Кодекс, 2002. — С. 135.
11. Общая теория права и государства: Учебник / Под ред. В. В. Лазарева. — М.: Юристъ, 2003. — С. 215.
12. Алексеев С. С. Восхождение к праву: Поиски и решения. — М.: Норма, 2002. — С. 272.
13. Пересыпц В. С. Общая теория права и государства: Учеб. для вузов. — М.: Норма-Ипфра, 2002. — С. 434–438.
14. Сырых В. М. Вказ. твір. — С. 232.
15. Теория государства и права / Под ред. Н. И. Матузова и А. В. Малько. — С. 354.
16. Явич Л. С. Вказ. твір. — С. 89.
17. Витченко А. М. Вказ. твір. — С. 49–65.
18. Сорокин В. Д. Метод правового регулирования: Теоретические проблемы. — С. 111.
19. Алексеев С. С. Общие теоретические проблемы советского права. — М.: Госюриздат, 1961. — С. 61–70.
20. Сырых В. М. Вказ. твір. — С. 231.
21. Теория государства и права / Под ред. Н. И. Матузова и А. В. Малько. — С. 355.
22. Рабінович П. М. Вказ. твір. — С. 139.

УДК 323.39

О. С. Мельничук
аспірантка кафедри теорії держави і права ОНЮА

ГОЛОВНА АКсіОМА ПОЛіТИКИ — ПРАВИТИ ПОВИННІ КРАЩІ

Интерес до феномену політичної еліти та політичного лідерства і перші спроби їхнього визначення відносяться до стародавніх часів. Систематичне осмислення, найвищий рівень обґрунтування і практичне застосування теоретичних узагальнень виділених проблем приходяться на ХХ століття. В юридичній літературі розглядають існуючі розробки з теорії еліт, а також практику їх виникнення і функціонування як реальність минулого, нинішнього та, імовірно, наступного розвитку людської цивілізації [1].

Якщо до дев'ятнадцятого століття моральні і ділові якості глав більшості держав не були чимось важливим і часто не піддавалися навіть сумніву, то в сучасних умовах ці якості все більш відтіняють інші. «У сучасному світі вже немислимо, щоб глава держави й уряд, які уособлюють владу, були позбавлені будь-яких людських достоїнств» [2]. Х. Ортега-і-Гассет вважав: політика має потребу в людях особливих якостей. У М. Марешаля еліта визначається не багатством, освітою чи манерами, а духом і почуттями, а В. Соловйов ступінь

політичного впливу визначає «внутрішнім достоїнством» людини. «Тільки той, хто здатний мислити і передбачати, — говорив Арістотель, — є дійсний володар і господар» [3].

Видатний філософ, юрист і політик І. О. Ільїн, піклуючись про політику майбутньої відродженої держави, визначав і вимагав для неї самоочевидну істину, яку він сам визначив як політичну аксіому — «правити повинні кращі». Завдання виділення цих людей «безперечне й основне». Можна було б виразити це у вигляді гасла: «Дорогу чесним і розумним патріотам!» «Важлива якість людини: її політична цінність і її політична воля; і не важливо її походження, її професія, її класова і партійна приналежність. Важлива її моральна і розумова міць, а не її предки; важлива її вірність батьківщині, істотний напрямок її волі. Кращий — щирий патріот, який державно мислить, політично досвідчений, людина честі і відповідальності, жертвний, розумний, вольовий, організаційно-обдарований, далекозорий і освічений. Саме кращі повинні правити у всіх державах і при всіх режимах. Всякий режим поганий, якщо при ньому правлять гірші» [4].

Влада в державі повинна знаходитися в руках якісних і сильних. Необхідний якісний відбір, «право голосу повинне належати вірним громадянам, а не зрадникам і сліпцям. Участь народу в державному будівництві повинне виражатися у відборі кращих. Необхідно не кількісне, а якісне «народоправство» [5].

У сучасній юридичній літературі дається визначення лідера (від англ. leader — «ведучий») — це «особа, здатна впливати на інші з метою інтеграції спільної діяльності, спрямованої на задоволення інтересів конкретної спільноти і людей» [6].

У своїй статті «Основне завдання майбутньої Росії» Ільїн писав, що після припинення комуністичної революції основна задача порятунку і будівництва нової держави «буде складатися у виділенні кращих людей, — людей, відданих, які національно відчують, державно мислять, є вольовими, ідейно-творчими, несуть народу не помсту і не розпад, а дух звільнення, справедливості та понад-класового єднання».

1. Провідна верства «не є ані замкнутою «кастою», ані спадкоємним чи родовим «станом».

2. «Приналежність до провідної верстви — починаючи від міністра і закінчуючи мировим суддею, починаючи від єпископа і закінчуючи офіцером, починаючи від професора і закінчуючи народним учителем — є не привілей, а несення важкого і відповідального обов'язку» [7].

3. Необхідно покінчити з дурною традицією «годування», тобто приватного наживання на публічній посаді. «Публічні посади, від найменшої до найбільшої, повинні давати людині винагороду, яка її задовольняє, і повинні усвідомлюватися нею не як «годування», а як служіння. Людина, яка не задовольняється законною платнею, не має права обіймати відповідну посаду. Людина, яка зайняла публічну посаду, не має права користуватися нею для приватної наживи. Кінець хабару, розтрати і всякій продажності!.. Усяка влада, усяке керування зобов'язує до самообмеження!.. Тільки цим відродимо Росію» [8].

4. Нова провідна верства повинна усвідомити, що державна влада має свої межі, що верства ця «покликана вести, а не гнати, не залякувати, не зневолювати людей. Вона покликана шанувати і заохочувати вільну творчість народу, який веде.

5. Нова провідна верства повинна «будувати Росію не свавіллям, а правом. Закон пов'язує всіх: і Государя, і міністра, і поліцейського, і суддю, і рядового громадянина. Від закону є тільки один «відступ»: по совісті, убік справедливості, із прийняттям на себе усієї відповідальності.

6. Нова еліта повинна «зберігати і зміцнювати авторитет державної влади» [9]. Держава, як відомо, покликана не тільки сприяти дотриманню законів гуманними засобами. У державі наявні й примусові органи, що забезпечують ту ж законність. На думку Ільїна: «Саме кращі люди покликані до того, щоб вести боротьбу з лиходіями — вступати з ними у неминучу взаємодію, впливати їхню злу волю, припиняти їхню злу діяльність і при тому вести цю боротьбу ненайкращими засобами, серед яких меч завжди буде ще найбільш прямим і шляхетним. І от, тільки кращі люди здатні винести цю несправедливість, не заражаючись нею, знайти і дотримати в ній належну міру, пам'ятати про її несправедливість і про її духовну небезпеку і знайти для неї особисті та суспільні протиотрути» [10].

Для того, щоб здійснити одну з головних аксіом політики, виділити кращих людей, потрібно почуття вірного рангу, яке сучасне людство втратило. Суспільство і держава мають різні критерії стратифікації і класифікації соціальних груп, шарів, спільностей людей. Тому можуть бути різні світогляди людей [11]. І. О. Ільїн виділяє два різних світогляди: рангове і егалітарне. Люди рівності (егалітаристи) не люблять і не терплять переваги одних людей над іншими. Вони намагаються їх не помічати, вони завжди готові піддати їх критиці, фальсифікувати, висувуючи «своїх» — звичайно бездарних, тупих, двозначних, але покірних. Люди, які визнають значення рангу (прихильники духу і справедливості, індивідуалісти) не вірять у природне, штучне і насильницьке зрівняння і рівність. Вони вважають, що всі люди, народжуються неоднаковими, своєрідними і самотніми, це природно і нормально. Але тому що люди від природи різні і своєрідні, то справедливість вимагає, щоб до них відносилися неоднаково, тобто відповідно їхнім властивостям, якостям, знанням і справам [12].

Але мало визнавати значення рангу, потрібно ще вміти виділяти людей природного рангу, висувати їх, покладати на них повноваження й обов'язки (соціальний ранг). І. О. Ільїн розрізняє такі способи висунування як призначення та вибори. Вибори не кращий засіб висунування, якщо в державі низький рівень освіти (безглузда буде вся виборна процедура). Чим сильніше розігралося в народі честолюбство, тим невдаліший буде його відбір. Чим впливовіші в його житті таємні (релігійні чи політичні) суспільства, тим скоріше ранг буде фальсифікований і перекручений. А призначення може не удатися, якщо в країні сильний кастовий дух (протекція, лестоці). Слабко розвинуте почуття відповідальності і відсутність контролю можуть прямо погубити державу, яка будується призначенням.

«Насправді треба домагатися того, щоб соціальний ранг відповідав духовному рангу людини; щоб призначений був для народу своїм і улюбленим, і щоб обраний мислив не про партійну, не про класову, не про провінційну і не про особисту користь, а про всенародно-державну. Тоді питання рангу буде вірно вирішеним» [13].

Але тому що явища «хворого рангу» завжди і скрізь можливі, то в дійсному житті необхідне дотримання двох правил: необхідна загальна впевненість, що ті, хто призначає і вибирає дійсно шукають кращих людей («кращих людей уперед!»); необхідна загальна готовність — лояльно нести можливу помилку в ранзі і не роздувати випадкове явище «хворого рангу» у суспільний чи національний скандал непокори. «Несимпатичному, недосвідченому, недотепному, безвладному, бездарному начальнику треба допомагати — в ім'я честі, в ім'я совісті, в ім'я патріотизму, в ім'я всенародної і державної справи, а не інтригувати проти нього, не шкодити, не ізолювати його, не підкопуватися під нього. Цьому вчить ідея рангу» [14].

Актуальність проблеми приходу кращих людей у владу в нашій країні, в якій відбувається затвердження нової державності, стоїть особливо гостро. Відчувається дефіцит лідерів. «Лідерство пов'язане з прагненням до влади, а спокуса владою — важкий іспит. Важливо, щоб нові лідери розглядали владу не як самоціль, а як засіб створення суспільних умов, більш придатних для життя населення країни, чим колишні умови» [15].

Аксіома «Правити повинні кращі!» іноді викликає скептицизм і недовіру в можливій її реалізації. Дійсно навряд чи можливе ідеальне здійснення такого задуму. Але це не значить, що люди не повинні прагнути обрати кращих. «У такому випадку ми завжди будемо кваліфікувати політику як «брудну справу», державу — як «ворожий суспільству» інститут, а існуючому правителю завжди «не буде альтернативи» [16].

Отже, визначна аксіома політики, сформульована І. О. Ільїним, — правити повинні кращі, націлює на необхідність: по-перше, визнання, що люди не рівні за своєю природою, за своїм природним рангом, не говорячи вже про соціальний ранг, який ще більше збільшує нерівність людей; по-друге, прагнення до того, щоб природний і соціальний ранг збігалися; по-третє, розуміння й усвідомлення значення мудрої, справедливої, предметної політики, здійснюваної кращими людьми.

Література

1. Політологія: Посіб. для студ. вищ. навч. закладів / За ред.: О. В. Бабіної, В. П. Горбатенка. — К.: Видав. центр «Академія», 2000. — С. 206.
2. Обухов Г. Пошук влади // *Власть*. — 1999. — № 11. — С. 67.
3. Рещицкий В. В. Эссе о политике / Харьковская правозащитная группа. — Х.: Фолио, 1998. — С. 39.
4. Ильин И. А. Правиль должны лучшие: Наши задачи // *Собр. соч.*: В 10 т. — М., 1993. — Т. 2, кн. 1. — С. 155–158.
5. Ильин И. А. Что есть право голоса? Наши задачи // Там само. — Т. 2, кн. 2. — С. 14.
6. Мирощук В. Д., Храмов В. О. Основы политологии: Курс лекций. — К.: МАУП, 2000. — С. 141.

7. Ильин И. А. Основная задача грядущей России II. Наши задачи // Собр. соч.: В 10 т. — М., 1993. — Т. 2, кн. 1. — С. 273.
8. Там само. — С. 275.
9. Полторацкий Н. П. Иван Александрович Ильин: Жизнь, труды, мировоззрение // Собр. соч.: Кто мы? О революции. О религиозном кризисе наших дней. — М., 2001. — С. 462–464.
10. Ильин И. А. О сопротивлении злу силой // Собр. соч.: В 10 т. — М., 1996. — Т. 5. — С. 284.
11. Шпак В. Ю., Макеев В. В., Паршина А. А. Анализ аксиом политики, власти и правосознания (на основе работ И. А. Ильина) // Философия права. — 2000. — № 2. — С. 29.
12. Ильин И. А. Идея раба I. Наши задачи // Собр. соч.: В 10 т. — М., 1993. — Т. 2, кн. 1. — С. 352–355.
13. Ильин И. А. Идея раба II. Наши задачи // Там само. — С. 357–358.
14. Там само. — С. 358–359.
15. Павліченко П. П. Політологія: Курс лекцій. — Кременчук, 1998. — С. 113.
16. Лисица Ю. Философия Ивана Ильина и проблема правосознания граждан в России // Наши задачи Ивана Ильина и... наши задачи: Материалы конференции. — М., 1995. — С. 42.

УДК 321.01

А. І. Кормич
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри теорії держави і права ОНЮА

ВЗАЄМОЗАЛЕЖНІСТЬ ФУНКЦІЙ ЯК ЕЛЕМЕНТ МОДЕЛІ СУЧАСНОЇ ДЕРЖАВИ

Конституційне визначення України як правової, соціальної, демократичної держави потребує формування теоретичної моделі такої сучасної держави та розробки механізму її практичної реалізації [1].

Актуальність, науково-теоретична та практична значимість вирішення цих завдань обумовили інтерес до вивчення різних аспектів теми в правовій науці, передусім у вітчизняній. Окремі питання створення правового поля і вдосконалення практики державного управління в різних сферах життєдіяльності суспільства, забезпечення прав людини на сучасному трансформаційному етапі розвитку України аналізували такі фахівці-правознавці — теоретики, конституціоналісти, адміністративісти як В. Б. Авер'янов, О. М. Бандурка, М. О. Баймуратов, І. П. Голосніченко, Є. В. Додін, Г. А. Калюжний, С. В. Ківалов, В. Д. Копейчиков, О. Л. Копиленко, М. І. Козюбра, Є. Б. Кубко, Л. Т. Кривенко, М. П. Орзіх, Ю. М. Оборотов, В. Ф. Опришко, І. М. Пахомов, В. Ф. Погорілко, П. М. Рабінович, О. В. Скрипнюк, О. Ф. Фрицький, В. В. Цветков, М. В. Цвік, В. М. Шаповал, інші науковці [2; 3; 4; 5; 6].

Важливий висновок, до якого можна прийти узагальнюючи існуючий науковий доробок, аналізуючи нормативно-правову базу чинного законодавства і досліджуючи правозастосовчу практику, полягає в усвідомленні органічної взаємозалежності таких функцій держави як політична, правова, економічна, соціальна в сучасній моделі демократії. Тобто, елемент взаємозалежності функцій виступає невід'ємною складовою моделі сучасної держави.